Pr. Dr.
Laurenţiu Rădoi

Fost-a Sfântul Maxim Brancovici primul episcop al Râmnicului?

„Ca o floare nouă ai apărut, Maxime,
şi un nou locaş ai dobândit în ceruri!”

Anul acesta se împlinesc 512 ani de la instalarea pe scaunul de mitropolit al Ţării Româneşti a Sfântului Maxim Brancovici, pomenit de Biserica Ortodoxă Sârbă, din vremuri îndepărtate, pentru viaţa sa aleasă, bineplăcută lui Dumnezeu şi oamenilor. Drept aceea, ca un pios omagiu adus acestui vas ales al lui Hristos, izvor de pace şi prietenie pentru neamul românesc, credem de folos să facem cunoscute viaţa şi nevoinţele sale credincioşilor de azi, ca nu cumva, prin trecerea vremii, să se facă cu totul neştiut şi rămas în uitare.

Pomenirea sa poate fi văzută şi ca o recunoaştere a prezenţei Duhului Sfânt în viaţa şi lucrările Bisericii dreptmăritoare, sfinţii confirmând frumuseţea nepieritoare a slavei fiecărui neam în faţa lui Dumnezeu. Canonizat pentru sfinţenia vieţii şi dragostea faţă de cei păstoriţi, vrednicul ierarh a avut un rol spiritual major atât pentru poporul din rândul căruia a odrăslit, cât şi pentru întregul neam românesc, căruia i s-a dăruit ca o candelă vie, slujindu-l cu o râvnă sfântă, statornic în credinţa ortodoxă.

În faţa acestui demers, este firesc să ne întrebăm cine a fost Maxim Brancovici şi care a fost lucrarea lui duhovnicească desfăşurată în mijlocul credincioşilor din ţara noastră, pentru care merită toată preţuirea. Fără a avea pretenţia de a epuiza subiectul, din cauza penuriei de izvoare documentare, vom încerca să scoatem la lumină personalitatea sa şi să evocăm, pe cât ne stă în putinţă, ataşamentul său faţă de neamul românesc.

Figură istorică de prim plan pe scena politică şi cultural-religioasă a Serbiei şi a Ţării Româneşti din primele decenii ale secolului al XVI-lea, vlădica Maxim Brancovici a reţinut atenţia cercetătorilor români şi nu numai, fiindu-i atribuită calitatea de episcop al Râmnicului şi mitropolit al Ungrovlahiei. Din bibliografia consacrată lui, se ştie că era de neam sârb, din familia despotului Ştefan Brancovici şi a soţiei sale Anghelina, fiica viteazului cneaz albanez Gheorghe Arianitul şi cumnata prinţului

Skanderbeg[1], figură marcantă a Albaniei și, totodată, erou național al acestei țări și al poporului albanez. Tatăl lui, care „întrecea pre mai mulți prin înțelepciune, prin vitejie și printr-o rară frumusețe", a primit din partea împăratului Frederic al III-lea cetatea Belgrad din provincia Friului, după ce a fost orbit de sultanul Murad al II-lea, în urma intrigilor agarenilor.[2]

Potrivit izvoarelor timpului, viitorul ierarh al Țării Românești s-a născut în anul 1461 sau 1462 în Italia, unde familia Brancovici s-a refugiat,[3] primind la botez numele Gheorghe, după bunicul său Gheorghe, ultimul despot al sârbilor. Ducând o viață aleasă, bineplăcută lui Dumnezeu, „acest fericit Maxim" a cunoscut duhul învățăturii și al evlaviei creștine, învățând cărțile sfinte, încât „toți admirau frumusețea și înțelepciunea lui". Calitățile sale i-au permis să dobândească aprecierea împăratului, a cărui fiică „se aprinsese de dragul lui", dar el i-a respins dorința, spunându-i că seamănă „cu acela care a amăgit în rai Adam și Eva".[4]

Deoarece Serbia căzuse sub otomani încă din anul 1459, tânărul Gheorghe, împreună cu fratele său Ioan, au rătăcit prin Ungaria, participând la câteva lupte pe care armata regelui le-a purtat împotriva turcilor.[5] Din *Slujba despotului Ștefan Brancovici*, compusă la Kupinovo de un anonim, aflăm că mama sa Anghelina a fost chemată de regele Matei Corvin, împreună cu fiii săi, Gheorghe și Ioan, la Buda, unde a adus și osemintele soțului, înmormântat în 1476 într-o biserică din Fiul, aproape de Triest, unde-și cumpărase un domeniu. Aici, el i-a primit cu multă dragoste și le-a dat în stăpânire orașele Kupinovo, unde a depus trupul tatălui său în biserica Sf. Luca, și Slankamen, iar lui Gheorghe titlul de despot, în 1486.[6] Printre îndatoririle față de coroana maghiară, era și aceea de a întreține un detașament de infanterie de o mie de oameni care să lupte împotriva turcilor.[7] Din 1493, Maxim a împărțit titlul despotic cu fratele său Ioan, iar un an mai târziu, au luptat împotriva ierarhului Lovre, care deținea proprietățile din Srem și Slavonia. În același an, cei doi despoți au cucerit Mitrovica și au încredințat administrația orașului oamenilor lor.[8]

1 Pr. prof. Gheorghe Moisescu, Pr. Ștefan Lupșa, Pr. Alexandru Filipașcu, *Istoria Bisericii Române. Manual pentru Institutele Teologice*, vol. I, București, 1957, p. 307; G. Mihăilă, *Între Orient și Occident: studii de cultură și literatură română în secolele al XV-lea – al XVIII-lea*, București, 1999, p. 182.

2 B. P. Hasdeu, „Viața lui Maximu, mitropolitulu Munteniei", în: *Archiva istorică a României*, t. II, 1865, pp. 65–66.

3 Nebojša Petrovic, „Sveti Maksim Branković", în: *Viteska Kultura*, god. III (2014), Chivalrous Culture, p. 2.

4 B. P. Hasdeu, *Viața lui Maxim...*, p. 67; G. Mihăilă, *Între Orient și Occident...*, p. 206.

5 Pr. prof. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Iași, 2004, pp. 389; Pr. prof. Niculae Șerbănescu, *Biserica Ortodoxă Română de la primele întocmiri creștine pe pământ românesc, la Patriarhat*, București, 2015, p. 223; Vasile Mărculeț et alii, *Evul mediu românesc: Dicționar biografic*, București, 2010, p. 57.

6 Arsenije Bugarski, „Sveti Maksim (Brankoviã) u Vlaškoj po rumunskim izvorima – Sfântul Maxim (Brankovici) în Țara Românească, după izvoare românești", în: TEMIŠVARSKI ZBORNIK (*Culegere de studii - Timișoara*), 3, Novi Sad, 2001, p. 7; G. Mihăilă, *Între Orient și Occident...*, p. 182.

7 Camelia Călin, „Personalități ale istoriei sârbești în cronicile moldovenești (secolele XVI–XVII)", în: *Museum. Studii și comunicări*, XII, Muzeul Goleşti – Argeș, 2013, pp. 177.

8 Djorde Brankovic (despot), https://translate.google.ro/translate?hl=ro&sl=sr&u=https://sh.wikipedia.org/

Apreciat pentru vitejia sa împotriva agarenilor și tăria de caracter, Matei Corvin a dorit să-l căsătorească cu o rudă a sa, Isabela, însă acesta a refuzat, deoarece principesa nu a vrut să treacă la ortodoxie: „dar fericitul răspunse: «o voi lua dacă se va lepăda de catolicism», ceea ce ea nu vru".[9] Îndrăgind mai mult viața pustnicească, departe de lume și de frământările ei, împotriva voinței familiei sale și a boierilor, „cuprinși atunci de mult plâns și jale",[10] a primit, în anul 1495, „îngerescul chip al traiului singurătății" în Mănăstirea Kupinici,[11] luând numele de Maxim.[12] Statornic în credință, el a ascultat cuvintele lui Hristos din Evanghelie: „Lasă-te de cele trecătoare și îmbrățișează cele ce nu trec",[13] fiind călugăr în biserica Sfântul Apostol și Evanghelist Luca, unde „s-au odihnit și trupul lui tătânesău, pre care l-au fost orbit Murat, împăratul turcesc",[14] între anii 1497–1499.[15]

După ce a cedat stăpânirea celor două localități din Srem și titlul de despot fratelui său Ioan,[16] în anul 1496, a fost hirotonit preot (ieromonah) de către Calevit, mitropolitul Sofiei († 1505).[17] Nu mai puțin însemnată este opinia autorilor *Manualului* de *Istoria Bisericii Române* din 1958, care precizează că Maxim a fost hirotonit preot de mitropolitul bulgar, îndată după venirea sa în Țara Românească.[18] Faptul că a fost hirotonit de către mitropolitul de Sofia și nu de unul din Belgrad, i-a făcut pe anumiți istorici sârbi să creadă că, „deși sincer ortodox, nu a fost un mistic religios, actul fiind îndeplinit din motive politice interne".[19] Din însemnările ce au străbătut timpul, aflăm că în anul 1496, împreună cu fratele și mama sa Anghelina, a făcut o danie mănăstirii *Sfântul Petru și Pavel* de la Muntele Athos, petrecând în smerenie adâncă, dornic să cunoască și adâncească viața sihăstrească de care se simțea tot mai atras.[20]

Preocupat din ce în ce mai mult de soarta poporului, Sfântul Maxim s-a dovedit și un bun diplomat la curțile străine. Așa se face că la sfârșitul anului 1502, a plecat la Veneția în numele despotului Ioan. Probabil că

wiki/%25C4%2590or%25C4%2591e_Brankovi%25C4%2587_(despot)&prev=search, accesat la 16 iulie 2017.

9 B. P. HASDEU, *Viața lui Maximu...*, p. 67.

10 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 207

11 Gheorghe BRANCOVICI, Cronica românească, București, 1987, p. 67; Nebojša PETROVIC, Sveti Maksim..., p. 14.

12 Gheorghe MOISESCU et alii, Istoria..., p. 307; Gheorghe BRANCOVICI, Cronica românească..., p. 67.

13 B. P. HASDEU, *Viața lui Maximu...*, p. 67.

14 Gheorghe BRANCOVICI, *Cronica românească...*, p. 67.

15 Nebojša PETROVIC, *Sveti Maksim...*, p. 8.

16 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, pp. 182-183.

17 Arsenije BUGARSKI, *Sveti Maksim...*, p. 7; Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 224.

18 Gheorghe MOISESCU et alii, *Istoria...*, p. 308.

19 Nebojša PETROVIC, *Sveti Maksim...*, pp. 8-9.

20 Gh. MOISESCU et alii, *Istoria...*, p. 307; N. IORGA, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, vol. I, București, 2012, p. 146; Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 223.

aceasta nu era singura afacere de o asemenea anvergură, el îndeplinind și mai înainte sarcini diplomatice. „Deci, afacerile bisericii nu au fost în niciun caz singura lui activitate, sau chiar cea mai importantă. Acest lucru îi îndepărtează imaginea mistică creată a unui om entuziast din punct de vedere religios, care a renunțat la despotism din cauza religiei", spune un cercetător sârb.[21]

O atentă examinare a vieții sale ne arată că avea o cultură superioară, fiind înzestrat cu alese calități culturale. Chiar pe când era despot, el a compilat două acte (carte): unul, semnat de despotul Ioan, era pentru Mănăstirea Hilandar (din 1495/96) și conținea un cuvânt de laudă adus lui Simeon Nemanja și lui Sava, ctitorii, iar al doilea, nesemnat, era pentru Sv. Paul și vorbea despre despotul din Giurgiu, care „restaurează și relocalizează" această mănăstire.[22]

După moartea fratelui său Ioan Brancovici, la 10 decembrie 1502, călugărul Maxim, care trăia retras la Mănăstirea Bersakovo, ajunge singurul moștenitor al tronului sârbesc.[23] Cu toată insistența regelui Vladislav al Ungariei și a poporului sârb, refuză titlul de despot, lăsând viața lumească și izolându-se în rugăciune. Din pricina năvălirilor musulmane este nevoit să-și părăsească patria și trece în Țara Românească, stabilindu-se la curtea lui Radu cel Mare. O versiune a *Vieții* sale, scrisă de un anonim, în secolul al XVI-lea, ne spune despre stabilirea sfântului în țara noastră: „Iar fericitul Maxim, luând moaștele tatălui și ale fratelui său și pe mama sa, veni la Radul, voievodul Țării Românești. Ca un iubitor de Hristos, acesta îi primi cu suflet bucuros și cu inimă veselă și le dădu adăpost ca la ei acasă".[24] După cum precizează Cronica slovenilor Illiricului, Mysii cei din Sus și cei din Jos Mysii, „Maxim, adică dupre nume mirenesc Gheorghie, fiind și mitropolit întru acele părți de locuri și neputând trăi în Srem fără de frate-său, Ioan despot, pentru că craiul au fost dat Sremul rudeniei lui, ca să-l ție și să-l stăpânească, așadar mitropolitul Maxim au mers cu mumăsa, Anghelina, în țara Muntenească, la stăpânitoriul țărâi, anume Radul voevodul cel Bun, unde au dus cu sine și doao sicrie, cu trupurile tătâne-său, Ștefan, și al frățâne-său, Ioan despot".[25]

Deși *Slujba lui Ioan Brancovici*, scrisă la Cruședol, menționează sfârșitul

21 (Sveti) Maksim i (majka) Angelina, https://translate.google.ro/translate?hl=ro&sl=sr&u=http://www.znanje.org/i/i23/03iv05/03iv05080916/19_sveti_maksim_i_majka_angelina.htm&prev=search, accesat la 17 iulie 2017.

22 Djorde Brankovic (despot), https://translate.google.ro/translate?hl=ro&sl=sr&u=https://sh.wikipedia.org/wiki/%25C4%25900r%25C4%2591e_Brankovi%25C4%2587_(despot)&prev=search, accesat la 16 iulie 2017.

23 N. DOBRESCU, „Reprezentanții a două curente în biserica din Țara Românească la începutul secolului al XVI-lea", în: Convorbiri literare, XLIV (1910), nr. 2, p. 356; Gheorghe MOISESCU et alii, Istoria..., p. 307.

24 B. P. HASDEU, *Viața lui Maximu...*, p. 67; G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 207, Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 225.

25 Gheorghe BRANCOVICI, *Cronica românească...*, p. 69.

anului 1505, începutul lui 1506, „data sigură a venirii lui Maxim și a mamei sale Anghelina pe lângă Radu cel Mare”,[26] se pare totuși că ar fi venit în Ungrovlahia, împreună cu mama sa, în jurul anului 1503, când era în țară și patriarhul Nifon al II-lea al Constantinopolului, adus de domn pentru reorganizarea Bisericii.[27] Nu este exclus să fi fost chemat la noi chiar de Radu, așa cum făcuse cu Nifon și cu călugărul tipograf Macarie, un vlah sud-dunărean, viitorul mitropolit al Țării Românești,[28] și găzduit de boierii Craiovești la Mănăstirea Bistrița din Vâlcea.[29] Momentul i-a reținut atenția și lui Nicolae Iorga, care notează în însemnările sale: „Se poate – cu toată aserțiunea contrară a biografului său –, ca Maximian să fi venit numai ca sol al regelui Ungariei pentru a împiedica un război între cele două țări românești. Cu atât mai mult, cu cât, după câteva săptămâni numai de la acea predică izbutită de la Râmnic, Radu-Vodă face o învoială solemnă cu sașii, învoială pe care poate el va fi jurat-o înaintea făcătorului de pace în numele lui Dumnezeu și al Craiului”.[30]

Cert este că Maxim a devenit o personalitate bine cunoscută în scurt timp, bucurându-se de încrederea domnitorului și a patriarhului, care apreciindu-i calitățile înnăscute, l-a ridicat în scaunul de ierarh. Sunt numeroși cercetători care apreciază că în 1503, în soborul convocat de Nifon, cu prilejul organizării Bisericii Ungrovlahiei, ieromonahul a fost ales episcop al nou înființatei eparhii a Râmnicului, întrucât o altă biografie, inclusă în *Genealogia țarilor sârbi*, istorisește că Radu cel Mare „mai apoi l-a făcut episcop pe ieromonahul Maxim”.[31]

Chiar dacă numele lui Maxim nu este întâlnit în actele interne și nici în pomelnicul Arhiepiscopiei Râmnicului, deși aici figurează alți ierarhi, care poate n-au avut nicio legătură cu instituția bisericească din dreapta Oltului,[32] s-a susținut în istoriografia noastră, pe temeiul relatărilor de mai sus, că el va fi păstorit în scaunul de la Râmnic un timp scurt, până în prin anii 1504–1505, când a ajuns mitropolit al Țării Românești.[33]

26 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident…*, pp. 182-3, 186.

27 N. DOBRESCU, *Reprezentanții…*, p. 356; Arsenije BUGARSKI, *Sveti Maksim…*, p. 8.

28 Mircea PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române…*, p. 389.

29 Dr. Gheorghe MĂMULARU - CĂLIMĂNEȘTI, *Călugărițe celebre ale schitului Ostrov din stațiunea Călimănești-Căciulata*, http://cozia-info.ro/publicistica/255-calugarite-celebre-ale-schitului-ostrov-din-statiunea-calimanesti-caciulata, accesat la 17 decembrie 2017; Alexandru BRICIU, „Sfântul Voievod Neagoe Basarab, prinț al păcii”, în: Ziarul Lumina, 26 septembrie 2009, http://ziarullumina.ro/sfantul-voievod-neagoe-basarab-print-al-pacii-39161.html, accesat la 15 iunie 2017.

30 N. IORGA, *Istoria…*, p. 146.

31 Ioan BOGDAN, *Vechile cronice moldovenești până la Ureche*, București, 1891, p. 269; Ilie BĂRBULESCU, *Relations des Roumains avec les Serbes, les Bulgares, les Grecs et la Croatie en liaison avec la question Macédo-Roumaine*, Iași, 1912, p. 222; *Literatura română veche (1402-1647)*, ed îngrijită de G. MIHĂILĂ și Dan ZAMFIRESCU, vol. I, București, 1969, p. 104, nota 66 (Cele două episcopii întemeiate de Nifon sunt aceea de Râmnic – Noul Severin și de Buzău, existente până azi.); Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română…*, p. 224.

32 Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română…*, p. 224.

33 Gheorghe MOISESCU et alii, *Istoria…*, pp. 308, 322.

Afirmația este întărită de *Slujba și Viața arhiepiscopului Maxim Brancovici*, scrisă de un anonim de la Cruședol, în care citim că: „La îndemnul aceluiași Radu cel Mare, Maxim fu în curând înscăunat mitropolit al Țării Românești – după ce mai înainte fusese pentru scurt timp episcop, probabil în noua eparhie a Râmnicului".[34]

Cu toate acestea, părintele Niculae Șerbănescu are anumite rezerve, precizând într-un studiu despre *Mitropoliții Ungrovlahiei* următoarele cuvinte: „De va fi fost la Râmnic, cum cred autorii Manualului de Istoria Bisericii Române, este greu de spus, din lipsă de izvoare. Semnalăm deocamdată că el nu se află trecut în pomelnicul acestei episcopii, ci numai în cel al Mitropoliei Ungrovlahiei".[35] La rândul său, părintele Mircea Păcurariu, publicând, în 1975, *Listele cronologice* ale episcopilor, îl include, sub semnul întrebării pe Maxim ca episcop al Râmnicului între 1503–1505,[36] iar în *Istoria Bisericii Ortodoxe Române* notează: „considerăm că vechea părere, potrivit căreia primul episcop de Râmnic a fost Maxim Brancovici, trebuie privită cu multă rezervă, neavând probe documentare în acest sens".[37] Mai târziu, într-un istoric al *Episcopiei Râmnicului*, editat în 2003, renumitul academician conchide „că în 1503 s-a luat o hotărâre de principiu privind crearea a două eparhii, la Râmnic și la Buzău, care practic, se vor înființa câțiva ani mai târziu, iar cei doi episcopi de care pomenea Gavriil Protul că au fost hirotoniți de Nifon vor fi avut calitatea de episcopi vicari ai săi, în accepțiunea de azi".[38]

Potrivit celor consemnate de istoricul Petre Ș. Năsturel, primul episcop al Râmnicului a fost ieromonahul Macarie, egumenul de la Bistrița și viitorul mitropolit al Țării Românești: „Aceasta ne face să bănuim că Macarie fusese mai înainte vlădică de Râmnic, păstrând poate și după alegerea sa ca mitropolit, cârmuirea Eparhiei din Oltenia". Ipoteza este susținută și de părintele arhimandrit Veniamin Micle, de la Bistrița, care afirmă într-un studiu închinat lui Macarie astfel: „Văzând legăturile strânse dintre boierii Craiovești și instituțiile bisericești – Eparhia de Strehaia și Mănăstirea Bistrița – precum și puterea de care dispuneau în zona Olteniei, deținând bănia și alte funcții administrative și politice, se poate conchide că primul episcop al Râmnicului a fost ieromonahul Macarie, egumenul Mănăstirii Bistrița".[39]

Într-adevăr, este o temă greu de precizat din cauza penuriei documentelor. Deși textul pare a fi destul de ambiguu, nearătând pentru ce scaun a fost hirotonit noul ales – Râmnic sau Buzău –, n-ar fi exclus ca Maxim să fi fost primul întâistătător al Episcopiei Râmnicului, care putea fi o continuatoare firească și legitimă a Mitropoliei Severinului. În felul acesta, Biserica Ungrovlahiei a fost împodobită cu două mari figuri ale creștinătății balcanice, curtea de la Târgoviște căpătând o înfățișare nouă, de loc de refugiu și întâlnire a ceea ce mai rămăsese din nobilimea balcanică.[40]

Desigur, ținând seama de realitățile politice și religioase ale vremii, va fi fost hirotonit întru arhiereu chiar de Sfântul Nifon, fie la Argeș sau poate la Târgoviște, împreună cu

34 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 183.

35 Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 224, nota 128.

36 Pr. prof. Mircea PĂCURARIU, „Listele cronologice ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române", în: *Biserica Ortodoxă Română*, an. XCIII (1975), nr. 3–4, p. 325, 327.

37 Mircea PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române...*, p. 412.

38 Mircea PĂCURARIU, *Episcopia Râmnicului. 500 de ani de existență 1503-2003*, Drobeta Turnu Severin, 2003, p. 12.

39 Arhim. dr. Veniamin MICLE, „Primul episcop al Râmnicului – demonstrarea unei ipoteze", în: *Episcopia Râmnicului. 500 de ani de la înființare (1503-2003)*, Râmnicu Vâlcea, 2008, p. 284.

40 PATRIARHIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești, București, 1987, http://www.sfintiromani.ro/ro/pagina/253/septembrie_neagoe_basarab_viata.html, accesat la 24 iunie 2017.

vreun ierarh de peste Dunăre. Probabil că după hirotonie, vlădica Maxim să-l fi ajutat pe patriarhul ecumenic în opera de reorganizare a Bisericii strămoșești. Este regretabil, totuși, faptul că nu cunoaștem încă lucrarea acestui slujitor al Bisericii în ținuturile Olteniei, în afara celor spuse de biograful său. Ne însușim doar faptul că, în 1504, ierarhul a mijlocit căsătoria lui Pârvu, fiul Caplei, sora lui Radu cel Mare, cu fiica despotului sârb Dimitrie Iacșici, unul din fruntașii de atunci ai sârbilor.[41]

După anul 1505, când Sfântul Nifon a părăsit țara, în urma neînțelegerilor cu Radu cel Mare, episcopul Maxim a preluat conducerea treburilor Mitropoliei Ungrovlahiei, fapt relatat în *Viața* sa: „și nu după multă vreme îl făcu arhiepiscop al Țării Munteneşti". Într-adevăr, în pomelnicul vechi al Mitropoliei Țării Românești, Maxim este trecut al patrule, după Antim și Atanasie, din secolul al XIV-lea, și după vlădica Teodor, menționat „ispravnic" în anii 1523–1525. Rânduirea sa în scaunul de mitropolit reiese și din alte izvoare. Astfel, în 1804, J. Ch. Engel, spune în *Geschichte der Walachei* (Halle) că Maxim a fost hirotonit mitropolit al Țării Românești într-un sinod, după moartea mitropolitului Ungrovlahiei. Posibil că acest sinod s-a ținut sub fostul patriarh ecumenic, după moartea lui Ilarion, fapt ce determină anumiți istorici să creadă că Maxim este urmașul acestuia, după 1504.[42] Potrivit lui Nicolae Iorga, „ar fi fost cel de-al doilea Mitropolit canonic al Țerii-Românești, după cel hirotonit de Nifon și al cărui nume nu-l cunoaștem încă; siguranța păstoriei lui o am avea și prin însemnarea lui între Mitropoliți în pomelnicul din Târgoviște, care știe de Mitropolitul Maxim".[43] Și astfel, precedat de patriarhul Nifon, adus în țară de domnitorul Radu cel Mare pentru a reorganiza viața bisericească, călugărul Maxim a ajuns pentru scurt timp mitropolitul Țării Românești, cu ajutorul boierilor Craioveşti.[44]

În calitate de întâistătător al românilor dintre Dunăre și Carpați, numit chiar „fără voia lui", Maxim a avut grijă să hirotonească preoți pentru sate și orașe, să construiască biserici și să țină în legătură duhovnicească Biserica Țării Românești cu Patriarhia Ecumenică, purtând totodată de grijă pentru credincioșii ortodocși din părțile vecine. Ca păstor și părinte sufletesc, s-a dovedit providențial pentru acele timpuri. În timpul păstoriei sale (1505–1508), exemplul personal al sfințeniei a fost o sursă de unitate pentru ortodocșii români, sârbi, greci și bulgari din Țara Românească.[45]

41 N. DOBRESCU, *Reprezentanții...*, p. 356.

42 Ioan BOGDAN, *Vechile cronice...*, p. 269; Gheorghe MOISESCU et alii, *Istoria...*, pp. 307–308; Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 224.

43 N. IORGA, *Istoria...*, p. 146.

44 ACADEMIA ROMÂNĂ, *Istoria românilor. De la universalitatea creștină către Europa „patriilor"*, vol. IV, București, 2001, p. 411.

45 Saint Angelina of Serbia queen, mother, monastic, July 30th, http://www.saintsmaryandmarthaortho-

Cult și bun diplomat, viteaz și abil, a avut un rol decisiv în aplanarea unui conflict izbucnit în 1507, între domnii „celor două Dacii", Radu cel Mare și Bogdan III al Moldovei, din cauza pretențiilor unui Roman, un pretendent la tronul Moldovei, susținut de domnul muntean, care năvălise cu oastea valahă peste Milcov, prădând ținutul Putnei.[46] Drept răspuns, Bogdan a pornit cu oaste împotriva lui Radu și „au intratu la locul ce să chiiamă Rătezații, la Movila Căiatii, de ceia parte de Râmnicu, ctovrie 28. Și au șezut cu oastea de ceia parte Râmnic 10 zile, de au prădatu și au arsu de la Milcov până la Râmnic și în jos pre de amândoao părțile până la Siretiu". Această știre din *Letopisețul* lui Grigore Ureche[47] apare și în alte izvoare ale vremii, precum *Letopisețul de când s-au început Țara Moldovei*, *Cronica moldo-polonă*, *Cronica episcopului Macarie* și *Istoriile domnilor Țării Românești* a lui Radu Popescu.

Mergând pe firul vechilor cronici românești, aflăm că „Maxim arhiepiscopul alergă ca un înger înaripat între cele două tabere și potolind prin dumnezeiască sa înțelepciune pe cei doi voievozi", „îi înduplecă și-i împăcă și-i aduse la dragoste", aducându-le aminte că „sunt creștini și o seminție". Intervenția sa a fost încununată de succes, deoarece Bogdan, „văzând atâta rugăminte" din partea lui, „au făcut pace pentru voia lui și au trimis cu dânsul (Maxim) solul său la Radul Vodă; și acolo Radul Vodă cu boiarii săi au jurat pre Sfânta Evanghelie cum să ție pacea neclătită în veci". Așadar, prin mijlocirea acestui slujitor al Bisericii, „înger al împăcării", s-a oprit vărsarea de sânge între frați, cele două armate fiind aduse la „dragoste și încredințare pacinică".[48] Acest argument al mitropolitului dovedește conștiința unității de neam a moldovenilor cu muntenii, existentă chiar și la străini, idee pe care au mai mărturisit-o și alți umaniști, înainte de această perioadă.[49]

> În timpul păstoriei sale (1505–1508), exemplul personal al sfințeniei a fost o sursă de unitate pentru ortodocșii români, sârbi, greci și bulgari din Țara Românească.

Invocând totuși pentru prima oară în diplomație argumentul unității de neam, Radu cel Mare se jură „ca să fie pace neclintită", întorcând „toată prada și arderea câtă se făcuse în țara Moldovei".[50] „Iar cei doi voievozi au arătat dragoste către sfânt, care fără să vrea a fost înălțat și hirotonisit în scaunul arhieresc al Țării Românești".[51] Că a fost numit arhiereu după stingerea conflictului dintre Radu cel Mare și Bogdan III ne spune și B. P Hasdeu în *Archiva istorică a României* din anul 1865: „Atunci Maximu, fără voea lui, fu înnălțatu și hirotonitu la tronulu metropolitanu allu Munteniei".[52]

Un alt punct de vedere a fost emis de istoricul Liviu Pilat, care, preluând un fragment din *Cronica* lui Macarie, a emis ipoteza că Maxim

doxmonastery.org/newsletter_april2012.html, accesat la 15 august 2017.

46 Gheorghe MOISESCU et alii, *Istoria...*, p. 308; Grigore URECHE, *Letopisețul Țării Moldovei*, Chișinău, 1997, p. 82; G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 231.

47 Grigore URECHE, *Letopisețul...*, p. 83; G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 231.

48 Iulian MARINESCU, *Bogdan III cel Orb, 1504–1507*, București, 1910, pp. 31–33; *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI* publicate de Ion Bogdan, ed. revăzută de P.P. PANAITESCU, București, 1959, p. 22-23, 182 (Grigore Ureche îl numește pe Maxim, Maximian, și arată că în acel moment era călugăr.); *Literatura română...*, p. 39; Nicolae IORGA, *Istoria armatei românești*, București, 1970, p. 113; Constantin GIURESCU, *Istoria românilor de la Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul*, II, București, 2000, pp. 93-94, 99; G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, pp. 207, 220, Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 225.

49 ACADEMIA ROMÂNĂ, *Istoria românilor...*, p. 412.

50 Gheorghe MOISESCU et alii, *Istoria...*, p. 308.

51 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 207.

52 B. P. HASDEU, *Viața lui Maximu...*, p. 68.

Brancovici nu a fost vreodată mitropolit al Ungrovlahiei, ci mitropolit al Belgradului, sfințit de către „arhiereii moldoveni". În privința intervenției lui Maxim ca mediator al păcii dintre cei doi voievozi, concluziona că ierarhul a acționat ca emisar al regelui Matei Corvin, interesat de împăcarea lor, în vederea unei acțiuni comune împotriva turcilor, pe fondul planurilor de cruciadă din acel moment, care aveau în centru regatul Ungariei.[53]

Vorbind despre acest moment din viața lui Maxim, *Cronica* lui Macarie relatează că amândoi domnitorii „voiau să pregătească prin această vărsare de sânge prea mare bucurie diavolului, dacă nu le-ar fi luat înainte darnicul Dumnezeu prin obișnuita lui iubire de oameni, căci le-a trimis un mijlocitor, pururi fiu al luminii, adică pe Maxim despotul" care „le-a vorbit despre pace și nădejdea lui nu a dat greș și i-a trimis înapoi pe amândoi împăcați la ale lor".[54] Macarie este foarte precis în exprimarea sa: în conflictul din 1507, Maxim nu acționează în calitate de mitropolit al Țării Românești, căci el este numit „Maxim despotul" și spune clar că a fost înscăunat mitropolit, dar nu al Munteniei, ci al Belgradului de către înalții ierarhii Moldovei.[55]

Reconstituind figura plină de demnitate a acestei mari personalități a secolului al XVI-lea, Niculae Șerbănescu notează: „Macarie face următoarea afirmație, care, cum s-a dovedit mai apoi, nu corespunde adevărului: «nu mult după aceea (Maxim) cu vrednicie a fost ridicat la scaunul de mitropolit de către arhiereii moldovenești și până la moarte a slujit drept podoabă scaunului din Cetatea Albă», căci, cum se știe, a fost mitropolit al Țării Românești, nu al Cetății Albe. Acest fapt este amintit mai pe scurt, însă, și de cronicarul Radu Popescu".[56]

La rându-i, Nicolae Iorga, având în vedere cronica moldovenească, în care Maxim este numit în anul 1507 „fiu de despot" și „călugăr", scrie următoarele rânduri în *Istoria Bisericii Românești*: „Pomelnicul Mitropoliei cunoaște numele lui, ce e dreptul, dar cronica, aproape contemporană, a episcopului Macarie al Romanului, arată că Maxim Despotul a fost sfințit «după aceia» de «arhiereii moldovenești» ca «mitropolit de Belgrad»".[57]

Revenind la activitatea pe care a desfășurat-o ca mitropolit, reținem că Sfântul Maxim a dus la bun sfârșit, în numele lui Radu cel Mare, și câteva misiuni diplomatice peste hotarele țării. Recunoscut pentru calitățile sale de bun mediator, la 3 decembrie 1507, Maxim, omul de încredere al domnitorului, este trimis într-o solie la sașii din Transilvania, în vederea

53 Liviu PILAT, „Mitropolitul Maxim Brancovici, Bogdan al III-lea și legăturile Moldovei cu Biserica sârbă", în: *Analele Putnei*, VI, 2010, 1, pp. 229–238.

54 *Cronicile slavo-române...*, p. 91.

55 Camelia CĂLIN, *Personalități...*, p. 178.

56 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 230; Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 225, nota 133.

57 N. IORGA, *Istoria...*, p. 147.

acordării de adăpost pentru domnitor și familia sa în caz de primejdie ori la scoaterea din domnie.[58] Tot atunci, în 1508, se pare că a fost trimis de voievod într-o misiune la Buda, la regele Vladislav II al Ungariei, pentru a stabili bune relații între țările lor și pentru a reînnoi tratatul de alianță împotriva turcilor.[59] După afirmațiile lui N. Dobrescu, „Și cum Maxim cunoștea obiceiurile și starea lucrurilor la curtea regelui Ungariei, fu luat de Radu cel Mare cu sine, și aduse bune servicii Domnului român".[60] Cu această ocazie, regele a dăruit voievodului valah, fratelui său Vlad, și urmașilor săi ținutul Geoagiu de Jos (județul Hunedoara), care, în afară de târgul cu același nume, cuprindea și 19 sate în jur.[61] Referindu-se la acest moment, cronicarul Ișt vanfi scrie doar că: „În zilele acelea, stârnit fiind de vestea războiului cu veneții enii care se lățise, Radul, prințul Valahiei, carea și Țeara Muntenească, se zice și ca să se arate a fi client unguresc, după cădința cea veche, și pentru alte treburi au venit în Buda, la Vladislav, aducând cai militărești [...] După aceia [...] au dobândit de la creaiul, cu nume de donație sau dăruire, Gioagiul-de-Gios, târgul cel destul de mare și vestit din Ardeal, cu multe pertinenții și venituri, ca se-l aibă și moștenii lui...".[62]

Din această scurtă prezentare, ne dăm seama nu numai de zelul său diplomatic, ci mai presus de toate de împrejurările vitrege în care și-a desfășurat activitatea la Târgoviște. Poate că această frumoasă colaborare cu Radu cel Mare a dus la o strânsă relație de prietenie între cei doi, spre folos țării, dar și Mitropoliei Ungrovlahiei, aflată în plină dezvoltare. Poate că la inițiativa lui Maxim, „feciorul lui Dispotu împăratul grecescu",[63] a fost instalată tipografia de la Mănăstirea Dealu, frumoasa ctitorie a lui Radu, în apropiere de capitala domnească de la Târgoviște.[64]

Cu noul domnitor Mihnea cel Rău (1508–1510), mitropolitul Maxim nu s-a împăcat bine, acuzându-l că dorește să-i convertească pe români la catolicism. Deși apare ca martor în Divanul domnesc la 10 septembrie 1508, când domnul întărește Mănăstirii Bistrița niște sate și țigani,[65] având în vedere relațiile strânse pe care le-a avut cu Radu cel Mare, cu ungurii și cu sașii din Ardeal, a căutat prilej să plece din țară, iar pentru aceasta chiar „a uneltit, prin boieri, pe lângă vodă, să fie trimis ambasador pentru în-

58 N. DOBRESCU, *Reprezentanții...*, p. 357; Gheorghe MOISESCU et alii, *Istoria...*, p. 308.

59 *Cronicile slavo române...*, p. 155; Gheorghe ȘINCAI, *Opere II. Hronica românilor*, tom II, București, 1969, p. 155.

60 N. DOBRESCU, *Reprezentanții...*, p. 357.

61 Gheorghe MOISESCU et alii, *Istoria...*, p. 308; ACADEMIA ROMÂNĂ, *Istoria românilor...*, p. 411.

62 Gheorghe ȘINCAI, *Opere...*, p. 155.

63 Radu POPESCU VORNICUL, *Istoriile domnilor Țării Românești*, București, 1963, p. 26 (îl numește „fecior de despot, den sămânța împăraților greceștí"); Grigore URECHE, *Letopisețul...*, p. 83.

64 ARGEȘUL ORTODOX, *Activitatea Tipografică din Țara Românească între secolele XVI-XVIII*, http://www.argesulortodox.ro/aov1/index.php/homepage/educatie-si-cultura/114-activitatea-tipografica-din-tara-romaneasca-intre-secolele-xvi-xviii, accesat la 10 august 2017.

65 Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 226.

cheierea păcii cu regele maghiar". În *Viața* și *Slujba lui Maxim Brancovici*, biograful ne încredințează că „Sfântul însă, deslușind reaua lui prefăcătorie, că vrea să-l dea în mâinile împăratului agarenilor, îndemnă pe unii din boieri să spună domnului ca să-l trimită la regele Ungariei pentru a încheia pace".

Dorința i-a fost împlinită în toamna anului 1508, Mihnea trimițându-l în solie la regele Vladislav al II-lea spre a-i vesti urcarea sa pe tronul Țării Românești. Aici își îndeplinește cu succes misiunea de pace încredințată, trimițându-i lui Mihnea diploma regală de recunoaștere: „Iar sfântul, luând în taină pe toți ai săi, trecu în grabă râul Olt și astfel ajunse fără teamă la rege, orânduind toate cele trebuincioase păcii. Și, trimițând scrisoarea regelui către Mihnea, nu se mai întoarse la scaunul său".[66] Dincolo de aceste cuvinte din *Viața* sa, iată cum descrie evenimentele *Genealogia țarilor sârbi*: „Și veni Maxim arhiepiscopul la regele Ungariei și-l rugă, și-l înduplecă spre dragoste, să fie pace între el și Mihail voievod, și întări pace trainică între ei. Iar de acolo Maxim arhiepiscopul luă calea spre patria sa, ca s-o vadă, și veni în Srem, la locul său de scaun și al celor de un neam cu el, l-au primit cu multă dragoste și l-au rugat să vină în țara sa, «căci am rămas orfani și fără căpetenia și păstorul nostru și am căzut sub stăpânire străină». Și multe lacrimi au vărsat în fața lui și l-au rugat cu mult plâns ca să-l înduplece să aducă din Țara Transalpină moaștele părinților și ale fratelui său Ioan, care fusese ultimul lor despot".[67] Potrivit știrilor rămase de la J. Ch. Engel: „Istoricul sârbesc Brancovici pomenește că Mihnea cel Cumplit, pre mitropolitul Maxim încă nu l-au putut suferi și numai ca să-l poată depărta de la sine, i-au aruncat ca fiind el din neamul despoților sârbești, doară turcii n-ar lua în nume bun remasul lui în Valahia. Vrând așadară Maxim să se depărteze, i s-au dat prilej ca acesta: Mihnea s-au sfătuit cu boierii săi, ca, după pilda Radului, antecesorului său, se facă strânsă legătură cu ungurii și pentru scopul acesta, din Argiș, scaunul său, au trimis pe Maxim cu cărți la unguri. Maxim au priimit solia, au plinit ce i s-au fost încredințat și au dobândit respuns în scris de la unguri, care respuns l-au trimis pe poștă în Valahia, iar el au remas în Sirmiu".[68]

Așadar, după ce și-a îndeplinit cu succes misiunea la regele Ungariei în toamna anului 1508, vestind urcarea voievodului Mihnea pe tronul țării, vlădica Maxim și-a luat în ascuns toată averea, precum și osemintele rudelor sale, retrăgându-se la una din proprietățile familiei Iacșici, de la care a primit „un loc bun și frumos la vedere, numit Krusedol", la nord de Belgrad. Sub înrâurirea mamei sale, aici a construit „o preafrumoasă mănăstire cu

66 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 208.

67 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 220.

68 *Cronicile slavo române...*, p. 161.

hramul Bunei Vestiri a preasfintei Născătoare de Dumnezeu", în care a strâns câțiva ucenici, pe care i-a povățuit întru cele duhovnicești, zicându-le, printre altele: „Trudiți-vă fraților iubitori de Hristos și îngrijiți-vă de mântuirea voastră. Iată că timpul este scurt și moartea se apropie".[69]

Din *Cronica Banatului*, scrisă de Nicolae Stoica de Hațeg și publicată la Timișoara în 1981, aflăm că: „Macsim vlădica, adunând bani din Țara Rumânească, din Moldova – și de la Bogdan vodă al Moldovei o cârje de cinste, minunată, cu aur ferecată au căpătat, careă sute de ani s-au păstrat – el aducând banii și oasele mâni-sa, a maichii Anghelinii, din Țară în Srem, zidi mănăstirea Cruședol și moaștele așează".[70] Deși dată ctitoririi mănăstirii este abia în anul 1514, când ieromonahul Pancratie copiază aici un *Tetraevanghel* manuscris din îndemnul egumenului său Maxim, *Viața* ierarhului precizează că așezământul a fost zidit cu ajutorul lui Neagoe Basarab, domnitorul Țării Românești. Din nefericire, Gavriil Protul, menționând toate binefacerile acestuia, nu amintește și de Cruședol, trecând vag asupra lui: „Ce voi mai spune deosebi, lucrurile și mănăstirile pe care (Neagoe) le-a miluit? Să zicem dimpreună: toate câte sunt în Europa, în Tracia, în Elada, în Acheia, în Iliria, în Cambania, în Elispond, în Misia, în Machidonia, în Tetulia, în Sermia, în Lugudunia, în Peflagonia, în Dalmația și în toate laturile de la răsărit până la apus și de la miazăzi până la miazănoapte toate sfintele biserici le hrănea și multă milă pretutindeni da...".[71] Trebuie reținut totuși că la Arhivele Statului din Drobeta-Turnu Severin se păstrează *Pomelnicul* mănăstirii, început în secolul al XVI-lea și continuat până în secolul al XVII-lea, în care sunt menționați la loc de cinste Radu cel Mare, Neagoe Basarab și familia sa, Ștefăniță voievod, împreună cu alți boieri și prelați români.[72]

A trăit la Cruședol patru ani până în timpul domniei Sfântului Neagoe Basarab, care a căutat să pună repede rânduială în treburile Bisericii țării sale, „lipsită de căpetenia cea mai înaltă". Solicitat să revină în scaunul mitropolitan, cu multe „solii și rugări", vlădica Maxim, înduplecat „după atâta rugă", a revenit în Țara Românească, fiind „cinstit foarte de voievod și boiari".[73] Evenimentele acestea sunt istorisite în *Viața* sa astfel: „Neagoe Vodă cu multe soliri și rugăciuni chemă pe Maxim să vină în Arhiepiscopia sa, numită a Țării Românești. După atâtea rugăciuni, Maxim veni. Fu foarte bine primit și la ruga lui către Domn de a se înapoia, domnul îi dădu drumul dăruindu-l cu multe daruri și averi".[74] Potrivit istoricilor, a acceptat să revină la noi în țară după 25 iunie 1512, pentru că în epilogul Evangheliei ieșită de sub tipar la acea dată numele său nu apare, lucru neobișnuit, amintirea ierarhului bisericii unei țări fiind trecută în mod aproape obligatoriu în cărțile de cult apărute în timpul păstoririi sale, așa cum făcuse tipograful Macarie, care, tipărind un Octoih, în 1594, la Cetinje, îl pomenește în epilog pe mitropolitul Vavila al Zetei, care era în activitate atunci.[75]

69 B. P. HASDEU, *Viețа lui Maximu...*, p. 68; G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p 208; Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 226, nota 139 (Plecarea sa a avut loc probabil înainte de 10 noiembrie 1508, căci la această dată, isprăvindu-se de tipărit Liturghierul slavonesc, numele său nu este amintit în însemnarea de la urmă, lispind, desigur, din țară.).

70 Nicolae STOICA de Hațeg, *Cronica Banatului*, Timișoara, 1981, p. 127; Arsenije BUGARSKI, *Sveti Maksim...*, p. 17.

71 E. TURDEANU, „Din vechile schimburi culturale dintre români și iugoslavi", în: *Cercetări literare*, III, 1939, pp. 154–155.

72 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 195, nota 51.

73 Gheorghe ȘINCAI, *Opere II...*, p. 181 (Istoria Serbiei zice că Neagoe Basarab Vodă s-au căsătorit cu Milița, fata lui Lazăr Gheorghievici din Serbia, și că iarăși au pus mitropolit Valahiei pe Maxim, mitropolitul cel mai de demult, până la o vreme.); Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 228.

74 Gheorghe MOISESCU et alii, *Istoria...*, p. 309.

75 Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, pp. 228–229,

Om de carte, mitropolitul a ajuns curând unul dintre profesorii domnitorului, căsătorit cu Milița Despina, nepoata sa, fiica despotului sârb Ioan Brancovici.[76] Sursele vremii notează că „arhiepiscopu din Srem, Maxim, lăsând mănăstirea Cruşădolu, în Țara Rumânească iar au venit. La carele văzând Neagul vodă o fată anume Anepsia sau Milița, vară arhiereului, cu careă domnu Neagu în Bistriță, unde era scaunul domnesc, cu cununie pre leăge nunții s-au împreunat, fiind ea din neamul lui cneaz Lazăr".[77] „Într-una din Viețile lui se spune – afirmă Niculae Şerbănescu – că el l-a căsătorit pe Neagoe cu Milița Despina, când acesta era domn, lucru ce a trecut și în Manualul de Istoria Bisericii Române, de curând apărut. Aceasta cred că nu-i adevărat. Neagoe a avut cu Milița 6 copii, pe care e greu de admis, că i-ar fi putut naște în 7–8 ani. Cred că a lor căsătorie a avut loc mai înainte, poate în vremea când Neagoe era pretendent prin Ardeal, fiind desigur mijlocită tot de mitropolitul Maxim".[78] Prin această legătură matrimonială, Neagoe stabilea o legătură directă cu tradiția politică balcanică, fiind, după Ștefan cel Mare (soțul Evdochiei de Kiev și al Mariei de Mangop), al doilea domnitor român care-și ia lângă sine o soție, simbolizând un întreg trecut politic și o veche tradiție. Al treilea va fi Petru Rareș, viitorul soț al celeilalte domnițe sârbești de la curtea muntenească, Elena Brancovici.[79]

Ca mitropolit, Sfântul Ierarh a dat dovadă și de alese aptitudini culturale, păstrându-se de la el, în Muzeul Patriarhiei din Belgrad, un manuscris din secolul al XV-lea, cu omilii ale Sfântului Ioan Gură de Aur, în slavona sârbă, pe care evlaviosul domn l-a cumpărat și dăruit Mănăstirii Curtea de Argeș, așa cum arată o însemnare din 1519. Acest document, rămas de la Ștefan Brancovici în grija Anghelinei și a fiului său, destăinuie o mărturie pioasă a legăturii de suflet dintre Maxim și Neagoe. În același an, Despina Milița, soția domnitorului dăruiește Mănăstirii Cruşedol un felon „de cusătură gingașe, și un altul, migălit în răstimpul până la Decembrie al aceluiași an, Mănăstirii Decani".[80]

De angajarea mitropolitului pe plan spiritual se leagă și apariția primei cărți tipărite în Țările Române, *Liturghierul*, care, cu truda „smeritului ieromonah Macarie", a văzut lumina tiparului, probabil la Târgoviște, în 1508.[81] N-ar fi exclus ca însuși Maxim să-l fi recomandat domnitorului

---

nota 143.

76 Prof. dr. Dan ZAMFIRESCU, „Neagoe Basarab, domn al culturii românești", în: *Sfântul voievod Neagoe Basarab, domnul Țării Românești (1512–†1521)*, Curtea de Argeș, 2009, coord. diacon Daniel GLIGORE, p. 23

77 Nicolae STOICA de Hațeg, *Cronica...*, p. 127; N. IORGA, *Istoria...*, p. 149 (Maximian ar fi serbat nunta Miliței la mănăstirea Bistrița.).

78 Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 227, nota 142.

79 PATRIARHIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, *Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești*, București, 1987, pp. 598–619.

80 E. TURDEANU, *Din vechile...*, pp. 156–157; Pr. prof. Ion POPESCU, „Temeiuri pentru canonizarea lui Neagoe Basarab", în: *Sfântul voievod...*, p. 78.

81 *Literatura română...*, pp. 56–58.

Radu cel Mare pe tipograful Macarie, conducătorul tiparniței din Cetinie. Se știe că ierarhul era văr (sau nepot de soră) cu Gheorghe Cernoievici, principele Muntenegrului, care sprijinise activitatea tipografică în Cetinie.[82] Venirea acestora la noi a reprezentat un act pozitiv pentru cultura românească, întrucât ei militau pentru tipărirea cărților bisericești.[83]

Achitându-se de treburi importante, care au dus la întărirea poziției Valahiei în spațiul carpato-panonic, s-a întors la Cruşedol, încărcat „cu multe daruri și averi", strânse din Țările Române pentru terminarea mănăstirii. Nu întâmplător afirmă cronicile vremii că „Neagu vodă rădincând în țară-și mănăstiri, deăte vlădichii Maxim iar bani destui, de milă și aramă bună, ca mănăstirea Cruşădolului din Srem, ce au început-o, să o isprăvească, să o acopere. El au făcut-o și muri".[84] Sprijinit de domnitorul român și de cneazul rus Vasilii III Ivanovici, ambii căsătoriți cu prințese din familia sa, a înălțat această ctitorie care a devenit sediul mitropoliei de la Belgrad.[85]

Ajuns în Serbia, spune istoricul bulgar Ivan Snegarov, în 1513 a fost numit mitropolit al Belgradului, unde a slujit până la sfârșitul vieții.[86] Cu toate că și anonimul de la Cruşedol, care a scris *Slujba și Viața* sa, notează că a devenit „mitropolit al Belgradului și Sremului",[87] „nu se știe cât temei are această afirmație [...] Mai verosimilă pare afirmația – spune Niculae Șerbănescu – că în cei aproape patru ani, cât a mai trăit după retragerea de la conducerea Bisericii Țării Românești, el a vieţuit în Mănăstirea Cruşedol, îngrijindu-se de buna ei stare" până la 18 ianuarie 1516, când și-a dat obștescul sfârșit, fiind înmormântat tot acolo.[88]

La fel de interesante sunt și mărturiile din *Genealogia țarilor sârbi*, care a lăsat câteva date sumare despre acest strălucit ierarh: „După aceea Maxim mitropolitul rugă pe voievod să-i îngăduie a se întoarce în Srem, patria sa; și i-a da drumul ginerele său, voievodul Neagoe, cu multă bogăție și cu multe daruri. Și a adus cu sine în Srem moaștele părinților, Ștefan despotul cel Orb și Anghelina despotița și ale fratelui său Ioan despotul și le-a așezat în Mănăstirea Krušedol, zidită de el; și o îmbogăți cu sate și cu multe venituri și o împodobi foarte. Iar în această mănăstire mai trăi câtva timp, nu mult, în post și veghere și în rugăciuni, și astfel răposă întru Domnul.[89]

82 Pr. acad. Mircea PĂCURARIU, *Tiparul în Biserica Ortodoxă Română*, Sibiu, 2016, p. 14.

83 Arsenije BUGARSKI, *Sveti Maksim...*, p. 9.

84 Nicolae STOICA de Hațeg, *Cronica...*, p. 127; Arsenije BUGARSKI, *Sveti Maksim...*, p. 18.

85 Camelia CĂLIN, *Personalități...*, pp. 180-181.

86 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 183; Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 228.

87 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 183, Arsenije BUGARSKI, *Sveti Maksim...*, p. 7.

88 Niculae ȘERBĂNESCU, *Biserica Ortodoxă Română...*, p. 228.

89 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, pp. 221-222.

Tot atât de folositoare demersului nostru sunt și însemnările altor vechi izvoare care menționează astfel despre trecerea sa la cele veșnice: „Iar toți cei care au fost de față la ieșirea sufletului său povestesc că atunci el a văzut doi îngeri având chipurile patriarhilor Alexandriei, Athanasie și Chiril, cu frumoase fețe strălucitoare și radiind de o lumină nespusă, și a zis: «De unde au venit la noi acești bărbați împodobiți, a căror frumusețe n-o pot spune?». După multe semne și arătări în vis, într-al șaptelea an deschizând racla lui, o, minune, au descoperit trupul întreg și neatins, împreună cu veșmintele, răspândind aromă asupra tuturor și uimindu-i, făcând minuni și vindecând pe bolnavii care veneau cu credință spre el".

Așadar, după moartea lui Maxim, trupul său i-a rămas neputrezit, ca semn al sfințeniei venit din partea lui Dumnezeu, răspândind aromă asupra tuturor și vindecând pe bolnavii care veneau „cu credință la hramul său în mănăstirea ce o zidise".[90] În Genealogie, autorul arată că „după moartea lui Maxim arhiepiscopul, la scurtă vreme, au dezvelit racla și au descoperit trupul întreg și binemirositor și sfânt. Luându-l, l-au pus într-o raclă de mult preț, împreună cu părintele său. Iar maica sa Anghelina fu așezată într-o altă raclă, împreună cu fiul ei Ioan cel Tânăr. Și le-au așezat în sfânta mănăstire de partea stângă. A reieșit din scrieri istorice că au odihnit trupurile întregi și binemirositoare 166 de ani în sfânta mănăstire Krušedol".

Bine informat, cronicarul anonim precizează mai departe că moaștele au fost pângărite și arse în 1716 de turci, care le-au tăiat în bucăți în fața Mănăstirii Cruședol, iar bisericii i-au dat foc. În acele momente tragice, „unii dintre turci au ascuns la sine părți din sfintele moaște și le-au luat cu ei. Și era acolo un bun monah bătrân, ascuns de frica turcilor. Când turcii au plecat din mănăstire, bătrânul în grabă răscumpără părțile rămase din moaștele sfinților și le urcă în biserică, sub acoperișul mănăstirii. Apoi îndată bătrânul fugi. După puțin timp, turcii iar au venit și au prădat toată mănăstirea, iar bisericii i-au dat foc. Și a ars mănăstirea peste tot, încât până astăzi se văd urme pe ziduri. Acolo în biserică au ars sfintele trupuri, cât au rămas de la turci și fuseseră ascunse sub acoperișul bisericii, au ars și s-au prefăcut în scrum. Iar agareanul care cu mâna sa a dat foc bisericii îndată înnebuni și, căzând la pământ își dădu sufletul diavolului spre chinul cel veșnic. Sfinții însă au primit de la Dumnezeu cununa muceniciei. Iar acei agareni au căzut de sabie la Varadin. În curând au primit răsplată de la Dumnezeu, și multe trupuri agarene au rămas zăcând pe pământ; iar alții au luat-o la fugă, de nimeni goniți, și mai jos de Zemun erau aproape să se înnece de frică în Sava, lângă Belgrad. Și aici au ucis în de ei pe vizirul lor".[91]

90 B. P. HASDEU, *Viața lui Maximu...*, p. 68; G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 208.

91 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, pp. 222–223.

Om al timpului și al vremurilor, model de sacrificiu și devotament față de Biserică și neamul românesc, vlădica Maxim s-a impus în conștiința națională ca un părinte duhovnicesc iscusit, înzestrat cu un deosebit simț politic și o bună cunoaștere a realităților europene, fiind delegat în importante acțiuni diplomatice peste hotarele țării.

Ținând seama de evlavia și curăția vieții sale, Biserica Ortodoxă Sârbă l-a trecut în rândul sfinților, pomenirea făcându-i-se în ziua morții, la 18 ianuarie. Cultul i-a fost instituit peste șapte ani, 1523, cu prilejul reînhumării osemintelor.[92] Atunci sau curând după această dată i-au fost compuse *Viața* și *Slujba*, probabil de unul și același anonim de la Cruședol, deși e posibil ca autorii celor două texte să fie diferiți[93]. În *Pravila de rugăciuni* tipărită la Râmnic în 1761, în slavonește, pentru sfinții de origine sârbească, este trecută și *Viața arhiepiscopului Maxim*, precum și chipul său între Sfinții Atanasie cel Mare și Chiril, patriarhii Alexandriei, care i s-au arătat, în chip de înger, la ieșirea sufletului său.

Iată deci câteva mărturii despre viața și nevoințele acestui ieromonah, chemat la înalta slujire arhierească pe pământul nostru, unde a cunoscut mireasma sfințeniei, pe măsura trăirii și a dragostei față de cei pe care i-a păstorit.

Prin urmare, cercetând scrierile pe care le avem la îndemână asupra Sfântului Maxim Brancovici, ne putem convinge că a avut un rol covârșitor pentru credința și unitatea neamului românesc. Ca episcop de Râmnic și apoi mitropolit al Țării Românești, a luat măsuri pentru reorganizarea Bisericii, secondând în toate acțiunile pe domnitori credincioși, precum Radu cel Mare și Neagoe Basarab, sprijinitori ai culturii și artei bisericești din secolul al XVI-lea. Rolul lui însemnat în istoria neamului a fost recunoscut de Nicolae Iorga, care, închinându-i câteva rânduri, a precizat: „ființa lui Maximian în țară reprezintă încă un element din acea influență sârbească asupra rosturilor bisericești ale Românilor, care începe supt Radu, se dezvoltă pe deplin supt Neagoe și trece îndată asupra Moldovei”.[94] Cu siguranță, el va fi fost unul dintre acei oameni de valoare care au consolidat monahismul în Țara Românească, înălțând biserici și hirotonind preoți, purtând de grijă românilor, slujind și apărând Ortodoxia, ca un adevărat mărturisitor și trăitor al dreptei credințe. Deși a păstorit puțin timp, pe lângă Sfântul Neagoe Basarab, el poate a contribuit în mod substanțial la punerea temeliei celui mai somptuos locaș de cult din Țara Românească, Mănăstirea Curtea de Argeș, sfințită la un an după mutarea sa la Domnul.

Deschizând paginile de istorie păstrate peste veacuri în manuscrise, vedem că Biserica Ortodoxă a avut un sprijinitor nemărginit în persoana ierarhului sârb, care, conștient de înalta sa misiune de continuator al operei despoților Brancovici, a înălțat și sporit în frumusețe vechi centre monahale menite să întărească credința și să mențină unitatea sârbilor. Pe acest temei, unii istorici afirmă că între 1512–1516, a fost construită în apropierea Mănăstirii Cruședol din satul Cruședol, biserica din Sretensk, unde mama sa, Anghelina, și-a petrecut până la 30 iulie 1520 ultimii ani de viață. De asemenea, tot lui Maxim îi este atribuită construcția mănăsti-

92 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, p. 183.

93 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, pp. 183-184.

94 N. IORGA, *Istoria...*, p. 147.

rilor Grgetek, Privina Glava, Novo Hopovo, Staro Hopovo, Jazak, Đipš, Sretenjska[95] și *Sf. Luca* din Kupinovo.[96]

Om al timpului și al vremurilor, model de sacrificiu și devotament față de Biserică și neamul românesc, vlădica Maxim s-a impus în conștiința națională ca un părinte duhovnicesc iscusit, înzestrat cu un deosebit simț politic și o bună cunoaștere a realităților europene, fiind delegat în importante acțiuni diplomatice peste hotarele țării. O mărturie clară a atașamentului său față de cei pe care i-a păstorit o constituie momentul deosebit al împăcării celor doi domni români, Bogdan III al Moldovei și Radu cel Mare, „în baza conștiinței că aparțin aceluiași neam, aceluiași popor. Acest eveniment prefigurează – afirmă G. Mihăilă – etapele noi pe care Țările Române le vor străbate în deceniile următoare, până la unirea de rezonanță europeană sub Mihai Viteazul, pentru a lumina ca un far conștiința românească până la Unirea cea mare din 1918".[97]

Așadar, prin legăturile sale directe, cultural-religioase, diplomatice și matrimoniale, cu Țara Românească, ierarhul sârb rămâne pentru noi o adevărată pildă de trăire duhovnicească, un mare apărător al credinței ortodoxe și un rafinat om politic, ce și-a pus toate cunoștințele în slujba neamului nostru care l-a primit cu atâta dragoste.

Adânca prețuire și considerație de care se bucură reiese destul de clar dintr-un portret sugestiv realizat de Nicolae Dobrescu la începutul secolului al XX-lea: „Pentru Biserica din Țara Românească un ierarh ca Maxim, distins și prin originea și prin viața și activitatea sa, a avut o influență binefăcătoare: ridicând nivelul moral-religios în genere, a dat vieții bisericești și mănăstirești de aci o nouă însuflețire".[98]

Pentru toate aceste argumente, considerăm că Sfântul Maxim Brancovici, sărbătorit în Biserica Ortodoxă Sârbă la 18 ianuarie, și-a câștigat dreptul să fie pomenit în rândul sfinților și în sinaxarul Bisericii noastre, acordându-i-se cinstea cuvenită și locul înalt, nu numai din partea contemporanilor, dar și a urmașilor săi. Ca părinte sufletesc al Râmnicului și al întregii Țări Românești, nu este cu nimic mai prejos decât marii ierarhi de alt neam canonizați de Sfântul Sinod în ultimii ani: Iachint de la Vicina, Nifon al II-lea, Iosif de la Partoș sau Andrei Șaguna.

Este o mândrie pentru noi să-l cinstim, să i ne închinăm și să-i cerem ajutorul acestui părinte evlavios, „mare om de cultură al timpului său",[99]

95 Sveti) Maksim i (majka) Angelina, https://translate.google.ro/translate?hl=ro&sl=sr&u=http://www.znanje.org/i/i23/03iv05/03iv05080916/19_sveti_maksim_i_majka_angelina.htm&prev=search, accesat la 17 august 2017.

96 St. Angelina of Serbia, în: http://acvila30.ro/st-angelina-of-serbia/, accesat la 12 august 2017.

97 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident…*, pp. 189.

98 N. DOBRESCU, *Reprezentanții…*, p. 358.

99 Dr. Claudia TIȚA, „Neagoe Basarab, principe isihast", în:

cu o trăire înaltă, aprins de dragoste față de poporul român și de Biserica
de la sud de Carpați. Drept aceea, să-i zicem:

Cu laude să cinstim pe părintele
de trei ori fericit,
carele, cele cerești dorind, lăsă cele pământești
și pe căile [celor drepți] alergă,
ca cerbul ce dorește izvorul de apă;
astfel cu osârdie [ai] urmat
[pe] căile părinților tăi.

Căci toată mintea îndreptând spre înălțime,
iar cele pământești disprețuind,
cu smerenie, preafericite Maxime,
cele de sus le-ai primit.
Deși ai fost izgonit,
Maxime preacuvioase,
din căminul patriei tale,
Radul voievod cel preaslăvit
cu dragoste, părinte, te primește,
bucurându-se cu sufletul,
și se împodobește cu mărire,
căci i-a dat Dumnezeu părinte și dascăl
și izbăvitor sufletesc.

Pe oamenii lui Dumnezeu îi tulbură
cel ce urăște binele,
pe cei doi domni,
Radul și Bogdan voievozi;
și, lupta fiind aproape,
tu, preacuvioase Maxime,
ca un înger înaripat arătându-te,
celor două oști pace le-ai dat,
iar cei doi se întorc fiecare la ale sale,
slăvind pe Dumnezeu și pe slujitorul său.
«Căci unde vrea duhul, acolo suflă»,
cum a zis Hristos în evanghelie,
și apostolul: «Unde e dragoste,
acolo mulțime de păcate sunt înfrânte»,
cu duhul, părinte, vestit-ai
dumnezeiești tale cuvinte.

Maxime prealăudate,
cine, după cuviință ar putea preamări
blânda ta privire
și de miere izvorâtoarele-ți cuvinte,
[căci] limba ta fu condei de cărturar,
de duhul sfânt mânat,
pe mulți la credință-i aduse
și încă mai mulți la căință.

Radul voievod, de bunăcinstire plin,
pe Domnul cu bucurie lăudând,
ca pe o mlădiță de neam dreptcredincios primi,
mai vârtos, ca pe un vas al lui Dumnezeu
și a curăției floare,
astfel ridicând:
Binecuvântat ești,
Dumnezeul părinților noștri.[100]

Sfântul voievod..., p. 93.
100 G. MIHĂILĂ, *Între Orient și Occident...*, pp. 212-214.